

Kohanime märkmeid 19. sajandi Tartust

Peeter Päll
Eesti Keele Instituut | EKI

kohanimepäev Tartus
28. veebruar 2024

Sissejuhatus

- Elav diskussioon tänavanimede taastamise ajal 1980ndatel
- Vanimad tänavanimed Tallinnas ja Tartus
- Nimede tõlkimine ja mittetõlkimine
- Eesti nimetraditsioon, mis erines saksa omast

Vanimad Tartu tänavanimed 1

- (Tartu tänavad raeprotokollides 1547–1555 < Niina Raid, Tartu tänavad aastani 1940.)
- ?1422 *Kleine Gildenstauenn* → (*Väike-Gildi tn, prg Munga tn /Jaani–Jakobi lõik/)
- 1550 *by (hinder) der Schole* → †*Kooli tn (varasema Maarja kiriku kandis)
- 1550 *Drensstrate* → (*Andrease tn, prg Ülikooli tn osa /Lossi–Poe lõik/)
- 1550 *Kynstrate* → Küüni tn
- 1550 *Monnicke ~ Moncke* → Munga tn
- 1550 *Quappenstrate* → Lutsu tn
- 1550 *Schmede strate* → †*Sepa tn (Lossi tn kandis)

Vanimad Tartu tänavanimed 2

- 1551 *beym Marckede* → Raekoja plats (end. Suurturg)
- 1551 *Kremerstrate* → (Kauba tn, prg Ülikooli tn osa /Lossi–Munga lõik/)
- 1551 *bej Sanct Johannis Kirchen* → Jaani tn
- 1551 *Sanct Jacobs Kirchhoff* → †*Jakobi surnuaed (Tähtvere tn kandis)
- 1553 *Kuterstrate* → Küütri tn
- 1554 *Companie* → Kompanii tn
- 1555 *Großengildestuben strasse* → Gildi tn

Eestikeelsed tänavanimed 1

- (Ajalehest Eesti Postimees)
- 1865 nr 1: *Botaniko-ulits* (=Kroonuaia tn)
- 1865 nr 1: *Maria-kirriko-ulits* (Maarja tn, prg Jakobi tn osa /Lutsu – Maarja kirik/)
- 1865 nr 1: *Peterburgi-ulits* (prg Narva maantee)
- 1865 nr 1: *Ria-ulits*
- 1865 nr 2: *Jama-ulits*
- 1865 nr 2: *Karlowa-ulits* (prg Kalevi tn)
- 1865 nr 2: *Maltsaweske-ulits* (Meltsiveski tn, prg Ujula tn)
- 1865 nr 2: *Wanna-ulits* (†Vana tn)

Eestikeelsed tänavanimed 2

- 1865 nr 5: *Rosi-ulits*
- 1865 nr 5: *Rüütle-ulits*
- 1865 nr 6: *Kiwwi-ulits*
- 1865 nr 13: *Erne-ulits*
- 1865 nr 23: *Meloni-ulits*
- 1865 nr 25: *Karja-ulits* (sks *Weidenstraße*, prg Paju tn)
- 1865 nr 25: *Mäe-ulits*
- 1865 nr 30: *Tähkwerre ulits*

Eestikeelsed tänavanimed 3

- 1865 nr 32: *Tallinna-ulits* (prg Staadioni tn)
- 1865 nr 36: *Kauba-ulits* ("Krameri tn", prg Ülikooli tn osa /Lossi–Munga lõik/) {pürjermeistri matuste kirjelduses, rongkäik liigub saksa, st Jaani kiriku juurest: *Kauba-ulits, raekoea essine turro, kust .. ülle kiwwisilla Peterburgi-ulitsasse läks*}
- 1865 nr 41: *Holm-ulits*
- 1865 nr 44: *Aleksandre-ulits* (kuni 1814 *Seakopli uulits)
- 1865 nr 45: *sure turro* (prg Raekoja plats)
- 1865 nr 52: *kolitarre-ulits* (= Raatuse tn)
- 1865 nr 52: *Porri-ulits* (*Dreck-Straße*, 1869 *turru-ulits*, prg Turu tn)

Asukohamääratlused 1 (EPm)

- 1865 nr 2: *Jaan Köhleri maeas Kolitarre-ulitsas*
- 1865 nr 11: *sure Kalla-turro äres Tönnissoni podis Maggi körtsi körwas*
- 1865 nr 17: *sui-kallaturro lähhedal, Faure poe wastu*
- 1865 nr 32: *Tallinna-ulitsas Sturmi maea wasto //*
- *kirjutaja Töpffer, kes Thuni mäel ommas maeas ellab*
- 1865 nr 39: *ma-kirriko torni-poolt ulitsat wäljaminnes Rosenbergi maeas*
- 1865 nr 50: *kolitarre-ulitsas Umblia maeas*
- 1865 nr 52: *Porri-ulitsas Birki maeas, ülle kahhe pöikulitsa paremat kät kolmas maea*
- 1869 nr 4: *Kaks maea Tartus Ratuse-ulitsas kolitarre wasto*

Asukohamääratlused 2 (EPm)

- 1869 nr 13: *Woore (Faure) napsiwabrik Tarto linnas ommas maeas*
- 1869 nr 14: *Ria-ulitsas Silsky ehk nore pödra maeas*
- 1869 nr 15: *Tähkwerre mäe al Teppani maeas*
- 1869 nr 27 laulupeo rongkäigu kirjelduses: *..seltsimaeast Senfimäele, sealt möda Tigi-ulitsat Maarja-kirriku jure .. piddorong hakkas Dom-krawist ümber, möllema sildade alt läbbi, ülle Domi taggassi minnema .. Ratuse ees .. ülle Barklaiplatsi .. kontsert Ressurse aedas .. Piddorongi tee läks nüüd Thuni mäe alt Wanna-ulitsat möda Ratuse takka läbbi Uniwersitädi eest möda .. Jani-kirriko eest möda minnes sai rong Laia-ulitsale wälja ja pöris sealt ülle pusilla Ressurse aeda .. pärrast möda Peterburgi-ulitsat ülle kiwwisilla taggasi .. Hantwärgi seltsi aedas.*

Aitäh kuulamast!